

زبان عربی و منتدی اللغة العربیة

گزارشی از گروه آموزشی زبان عربی

دفتر تبلیغات اسلامی مشهد

مسلمین از عرب و غیرعرب گردید، و در زبان و ادبیات ملل مختلف - به خصوص ادبیات و زبان فارسی - ریشه دوانید. با گذشت قرن‌ها، زبان عربی مانند هر زبان دیگر، مسیر تکاملی خود را پویید و متناسب با پیشرفت زمان، به پیش رفت. به این ترتیب اکنون زبان عربی علاوه بر پشتوانهٔ واژگان قدیم، حاوی هزاران واژهٔ جدید در حیطهٔ فرهنگ و دانش و فن است، و ادبیات عرب دارای گستره‌ای فراخ از بازار عکاظ مکه تا عرصهٔ انتفاضهٔ فلسطین است.

امروزه زبان عربی صرف‌نظر از نقش تاریخی آن، از جهات گوناگون برای تمام مسلمانان بویژه ایرانیان مهم است، و آموختن آن برای اهل دانش و فرهنگ به خصوص دانش‌پژوهان علوم اسلامی اهمیت فراوان دارد. در این زمینه نکات زیر قابل توجه است:

۱ - استفادهٔ اعضای خانوادهٔ دنیای اسلام (شامل ۵۱ عضو) از فرهنگ و

روزگاری زبان عربی در مناطق محدودی از آسیای باختری رواج داشت و تنها بیانگر متعلقات همان جوامع بدوی بود، اما بردوش گرفتن بیان آخرین وحی الهی و تنزیل بشری معانی بلند قرآن کریم، آن را در کمتر از یک قرن به یکی از وسیع‌ترین و غنی‌ترین زبانهای جهان تبدیل کرد. این زبان به یمن معارف سترگ وحیانی، تحولی شگرف و درونی یافت، و در گسترهٔ جغرافیایی نیز به همراه اسلام مرزهای سه قاره را درنوردید و نیمی از جهان آن روز را از مراکش تا مغولستان و از قلب آفریقا تا جنوب اروپا دربر گرفت. از طرفی با تلاقی این زبان با فرهنگهای جدید، واژگان، معانی و تعبیرات آن به غنایی عظیم دست یافت، و از طرف دیگر اهمیت و تقدسی که اسلام بدان بخشید، مسلمین را به سامان‌دهی و آموزش آن ترغیب کرد. به این ترتیب، عربی، زبان علمی دانش‌های دینی و غیردینی

اطلاعات گوناگون، و سپری کردن چند دوره آموزشی موفق، طرح جامع تأسیس «معهد اللغة العربية»^۲ را در دستور کار خود قرار داد.

اهداف تأسیس منتدی

مهم‌ترین اهداف این طرح، چنانکه در اساسنامه معهد به آن اشاره شده است، عبارتند از:

۱. تمرکزبخشیدن به فعالیت‌های گوناگون مرتبط با زبان عربی (با تأکید بر عربی معاصر)

۲. فراهم آوردن دوره‌های آموزش کارآمد در سطوح متفاوت

۳. ایجاد پایگاهی مناسب جهت حفظ ارتباط زبان آموزان عربی با آموخته‌های خود و ارتقای غیرمستقیم سطح آموخته‌های آنها

۴. تربیت مبلغ، مترجم و نویسنده به زبان عربی

مخاطبان برنامه های منتدی، نخست، طلاب و فضایی حوزه‌های علمیه و سپس دانش‌پژوهان دیگرند.

ساختار

ساختار تشکیلاتی منتدی و

در حالی که پاپ، رهبر مسیحیان جهان به شش زبان مسلط است و دستگاه تبلیغی واتیکان ده‌ها هزار مبشر مسیحی را که قادر به تکلم و نوشتن حداقل دو زبان هستند، برای تبلیغ در مناطق مسلمان‌نشین تدارک دیده است، متأسفانه در حوزه‌های علمیه حرکتی جدی در مسیر آموزش و فراگیری زبان دوم (حتی عربی معاصر) مشاهده نمی‌شود.

۴- زبان عربی، زبان تخصصی علوم اسلامی است و دانستن آن برای دانش‌اندوزان و پژوهشگران این عرصه ضروری می‌نماید. جهش بی‌سابقه سالهای اخیر در تألیف و انتشار کتاب، مجله و سایر محصولات فرهنگی عربی، ما را وادار می‌دارد به دانستن عربی قدیم و فهم متون کلاسیک اکتفا نکرده، با آموختن عربی جدید، توانایی درک هزاران منبع جدید در حیطه علوم اسلامی را به دست آوریم.

متأسفانه به سبب بی‌توجهی به پیشرفت این زبان، یا وجود صرف بخش مهمی از دوران تحصیلی طلاب حوزه علمیه در فراگیری زبان عربی، اغلب آنان از سخن گفتن، نوشتن و بهره‌گیری از منابع جدید عربی و رسانه‌های آن ناتوانند.^۱

نظر به درک اهمیت این موضوع، دفتر تبلیغات اسلامی خراسان که ترمیم، بالندگی و نواندیشی در حوزه علمیه را وجهه همت خویش قرار داده است، پس از جلسات پیاپی برنامه‌ریزی و مشورت با کارشناسان و بررسی تجارب و

معارف یکدیگر، درک صحیح از اوضاع جوامع اسلامی به خصوص عربی، و وحدت صفوف مسلمین، نیازمند احیای جدی زبان عربی به عنوان زبان دینی، فرهنگی و سیاسی مشترک جهان اسلام، و آموزش آن توسط همه این کشورهاست.

درک این ضرورت توسط قانون‌گذاران جمهوری اسلامی ایران، موجب گنجاندن ماده‌ای مستقل در قانون اساسی کشور شده است که: «از آنجا که زبان قرآن و علوم و معارف اسلامی عربی است و ادبیات فارسی کاملاً با آن آمیخته است، این زبان باید پس از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه در همه کلاسها و در همه رشته‌ها تدریس شود».^۱

۲- مجموعه غنی فرهنگ و ادبیات امروز عرب، می‌تواند خود انگیزه‌ای مستقل برای فراگیری این زبان باشد. سیل معارفی که از طریق کتابها، مجلات و رسانه‌های عربی به دنیا سرازیر شده امری غیرقابل انکار است، و استفاده از آنها مستلزم فراگیری زبان عربی است.

۳- نشر معارف، علوم و دست‌آوردهای اسلامی در جهان اسلام، و دنیای عرب با قلمرو بیش از ۲۰ کشور، و رساندن پیام انقلاب اسلامی که بیداری و وحدت مسلمین است، نیازمند تسلط بر عربی معاصر است. فرونشاندن تشنگی میلیون‌ها شیفته معارف اسلامی و اندیشه‌های تابناک امام خمینی^(ره) احیاگر تمدن اسلامی، فراگیری این زبان را در اولویت نخست قرار می‌دهد.

مهمترین وظایف هر یک عبارتند از :
مدیریت : تعیین خط مشی و نظارت بر روند فعالیتهای گوناگون منتدی را برعهده دارد.

شورای برنامه ریزی : متشکل از چند کارشناس آموزشی، فرهنگی و پژوهشی است، و برنامه‌های درازمدت و میان‌مدت معهد را طرح ریزی می‌کند.
شورای هماهنگی : متشکل از مسئولان قسمتهای مختلف منتدی بوده، تنظیم برنامه‌های کوتاه‌مدت و تبادل نظر درباره بهبود عملکرد معهد را برعهده دار است.

دفتر ارتباطات : متکفل برقراری ارتباطات منتدی با مؤسسات فرهنگی و آموزشی داخل و خارج از کشور است.
دفتر اداری مالی : انجام امور اداری، حسابداری و تدارکات منتدی برعهده آن می‌باشد.

بخش آموزش : پذیرش فراگیران، برگزاری و اداره مطلوب دوره‌های آموزشی، برگزاری امتحانات، ارزیابی دقیق و کامل علمی و مهارتی فراگیران و اساتید، و سنجش میزان موفقیت دوره‌ها توسط این بخش و در دو قسمت: امور کلاسها و امور ارزشیابی انجام می‌شود.

بخش فرهنگی (منتدی اللغة العربية)^۲ : این بخش برای ارتقای علمی فراگیران دوره‌های آموزشی و اعضای دیگر خود، در امور زیر فعالیت می‌کند:

الف) امور کتاب و مطبوعات (تهیه و عرضه کتابهای آموزشی، متون ادبی،

لغتنامه، دائرةالمعارف، روزنامه و مجلات متنوع عربی، جهت استفاده حضوری و امانی)

ب) امور سمعی - بصری (تأمین و عرضه مناسب نوارهای کاست و ویدئویی آموزشی و کمک‌آموزشی و فیلمهای سینمایی، و امانت دادن آن به متقاضیان)

ج) امور نشست‌ها (برگزاری جلسات «الندوة الأسبوعية» جهت ارتقای دانش زبانی فراگیران، و نشست‌های متنوع دیگر به زبان عربی)

د) امور مسابقات (تدارک مسابقات مختلف حضوری و مکاتبه‌ای مانند: کتابخوانی، جدول، انشاء و مقاله به زبان عربی)

ه) امور نشریات (تنظیم نشریات دیواری و چاپی عربی مناسب، و طراحی فرمهای موردنیاز بخشهای مختلف معهد)

بخش پژوهش : این بخش با بهره‌گیری از کارشناسان، اساتید و احیاناً فارغ‌التحصیلان منتدی، تألیف، ترجمه، تصحیح و ویرایش متون موردنیاز منتدی را انجام می‌دهد.

مروری بر فعالیتهای

طرح منتدی، دارای پشتوانه مناسب فعالیت و برگزاری آزمایش دوره‌های مختلف آموزشی است. در زیر به مهمترین پیشرفتهای و فعالیتهایی که تاکنون انجام شده، به‌عنوان مقدمات تأسیس منتدی اشاره می‌شود:

* با توجه به اهداف یادشده، نظام

جامع آموزشی منتدی در سه سطح عمومی، پیشرفته و تخصصی تنظیم گردید. همه دوره‌ها در ۲ ترم تحصیلی و در هر ترم ۸۰ ساعت برنامه آموزشی برگزار می‌شود.

دوره عمومی: هدف کلی این دوره تسلط نسبی فراگیران بر عربی معاصر (با گرایش غالب مکالمه روزمره) است، و اهم عناوین دروس آن عبارت است از: التّعبير و التدریب^۵، التلقظ، مشاهدة الأفلام^۶.

اهداف آموزشی دوره عمومی چنین است: فهم مکالمات متوسط روزمره عرب‌زبانان و رسانه‌های عربی، درک متون متوسط مجلات و کتابهای عربی جدید، توانایی تکلم به زبان عربی فصیح درباره موضوعات عادی روزانه، توانایی ترجمه متوسط عربی به زبان فارسی.

دوره پیشرفته: هدف کلی این دوره تسلط کامل فراگیران بر عربی معاصر با تکیه بر متون نوشتاری است و مهمترین درسهای آن، القراءة والاستيعاب^۷، التعبير، مشاهدة الأفلام و مطالعة الصحف والمجلات^۸ می‌باشد.

اهداف آموزشی دوره پیشرفته عبارتند از: فهم مکالمات و سخنرانی‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، درک متون گوناگون کتابها و مجلات عربی، توانایی تکلم به زبان عربی فصیح درباره موضوعات مختلف فرهنگی و اجتماعی، توانایی ترجمه متون نسبتاً مشکل عربی.

دوره تخصصی: هدف کلی این دوره، تربیت مترجم و مبلغ به زبان

بخش امانی مجموعاً به‌طور متوسط ماهانه ۳۰۰ نوبت مراجعه کتاب و نوار را پاسخگو است.

* به‌لحاظ نقش اساسی مسابقات آموزشی در استمرار انگیزه فراگیری، مسابقات متنوعی با تکیه بر مهارت‌های زبانی از قبیل کلمه‌سازی، بیان شفاهی یا نوشتاری و یادسپاری لغات انجام می‌شود. هر ماه ۳ مسابقه از مجموعه مسابقات پیش‌بینی شده برگزار و به برندگان جوایزی اهدا می‌شود.

* در کنار مسابقات، یک نشریه دیواری عربی فراگیران را با لغات جدید و متنوع و اتفاقات خواندنی به زبان عربی آشنا می‌سازد.

* جلسه‌های مکالمه آزاد (الندوة الأسبوعية) نیز هر هفته با نظارت اساتید، و شرکت تعدادی از عرب‌زبانان و بسیاری از فراگیران دوره‌های آموزشی و سایر علاقمندان تشکیل می‌شود که شامل برنامه‌های متنوعی بوده و مورد استقبال قرار گرفته است.

فعالیت‌های آینده

۱. پیش‌بینی دوره‌های کوتاه‌مدت و فشرده، و دوره‌های ویژه مؤسسات و سازمان‌های متقاضی

۲. بازنگری در متون آموزش عربی معاصر و ویرایش آنها

۳. انجام خدمات ترجمه و تدریس، به سفارش گروه‌های پژوهشی دفتر تبلیغات اسلامی، مدارس علمیه، مراکز تحقیقاتی، با استفاده از اساتید و فارغ‌التحصیلان متدنی

عربی در دو گرایش ویژه ترجمه و تبلیغ است، و مهمترین دروس آن، التطبیق (للخطابة و الترجمة)، فنون الترجمة، فنون الخطابة، و الأدب العربی است.

تابه‌حال چندین دوره موفق عمومی برگزار شده و از مهرماه ۷۷ نخستین دوره پیشرفته نیز آغاز خواهد شد.

در دوره‌های آموزشی یادشده، پس از برگزاری آزمون‌های جامع هر ترم و صدور کارنامه (قائمة درجات الاختبار) به نفرات برتر جوایزی اهدا می‌شود.

همچنین ضمن ارتباط و مشاهده دائمی با اساتید توانای دوره‌ها، جزئیات مهارت‌های آموزشی و توانایی علمی آنان ارزیابی شده، خلاصه ارزیابی به‌همراه الگوی تدریس برای آنها ارسال می‌شود.

* نزدیک به ۶۰۰ جلد کتاب اعم از معجم، کتاب آموزشی یا متون ادبی و ۶ عنوان مجله و روزنامه (در دو نسخه) به زبان عربی جدید، جهت استفاده حضوری یا امانی تهیه شده و در اختیار فراگیران و اساتید قرار دارد. برای تمامی کتابها و مطبوعات غیر از فهرست عمومی، برگه شناسه آموزشی (سجل

الکتاب و عناوین الصحف و

المجلات) نیز تنظیم و تکمیل شده است. از دیگر امکانات کمک‌آموزشی،

تابلوها و تصاویر توضیحی، حدود ۶۰ حلقه فیلم ویدئویی و ۳۵۰ عدد نوار

کاست است که فراگیران را در یادگیری

بیشتر یاری می‌دهد. برای کلیه این نوارها نیز شناسه فنی و آموزشی (سجل

الشريط) تهیه شده که نمایانگر کیفیت تلفظ، صدا یا تصویر و موارد دیگر است.

۴. برگزاری اردوهای آموزشی -

تفریحی در داخل و خارج از کشور

۵. برگزاری مراسم سخنرانی و میز گرد (المحاضرة) با حضور دانشوران عرب

۶. توسعه ارتباطات داخلی و خارجی با دانشگاهها و مؤسسات پژوهشی آموزشی در زمینه عربی

۷. غنی‌سازی بخش کتاب، مطبوعات و سمعی - بصری و تولید لوازم کمک‌آموزشی عربی

۸. انتشار نشریه عربی آموزشی داخلی

پیش‌بینی می‌شود با فراهم‌آمدن تمامی مراحل لازم جهت تأسیس نهایی معهداللغة العربیة، شاهد افتتاح رسمی آن در سال ۷۷ باشیم.

پی‌نوشت‌ها:

۱. اصل شانزدهم قانون اساسی

جمهوری اسلامی ایران

۲. همین عامل، سبب شده بسیاری از کتابهای تفسیری، فقهی، اصول، کلامی و فلسفی جدید در حوزه‌ها مهجور بمانند، در صورتی که مخاطبان بسیاری از این کتابها، در درجه نخست، طلاب و فضلاء حوزه‌های علمیه‌اند.

۳. معهداللغة العربیة = انجمن (یا کانون)

زبان عربی =

Arabic Language Institute

۴. منتدى اللغة العربیة = انجمن زبان

عربی

۵. ترکیب سازی زبانی و تمرین

۶. تمایش و مشاهده فیلم‌های (آموزشی)

۷. خواندن و درک مطلب

۸. مطالعه روزنامه‌ها و مجلات

۹. کار عملی سخنرانی یا ترجمه